

Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání

Podmínky pro povolení, průběh a zrušení individuálního vzdělávání, včetně hodnocení individuálně vzdělávaných žáků jsou stanoveny v § 41 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Školský zákon nezmocňuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „ministerstvo“) k úpravě podrobností o individuálním vzdělávání vyhláškou, proto musí ředitel školy vycházet pouze z textu školského zákona.

Jako metodickou pomůcku pro rozhodování ředitele školy ve věcech individuálního vzdělávání vydává ministerstvo následující souhrn informací a doporučení, a to v podobě komentovaného znění § 41 školského zákona.

Komentář k jednotlivým ustanovením § 41 školského zákona

§ 41

Individuální vzdělávání

(1) O povolení individuálního vzdělávání žáka rozhoduje ředitel školy, kam byl žák přijat k plnění povinné školní docházky, na základě písemné žádosti zákonného zástupce žáka. Individuální vzdělávání lze povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy.

Podle platné právní úpravy rozhoduje o povolení individuálního vzdělávání pouze ředitel školy, kam je žák přijat k plnění povinné školní docházky, a to buď od 1. ročníku nebo přestupem z jiné školy. Nemusí se jednat o školu spádovou.

Rozhodnutí o povolení individuálního vzdělávání vydané ředitelem školy zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí je rozhodnutí správní (§ 165 odst. 2 písm. l) školského zákona), na které se v plném rozsahu vztahuje zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. Individuální vzdělávání lze podle § 41 odst. 1 povolovat pouze žákům prvního stupně základního vzdělávání. O povolení individuálního vzdělávání může ředitel základní školy rozhodovat pouze v případě osob, které již jsou žáky dané školy. Nepřipadá proto v úvahu uplatnění postupu podle § 41 odst. 1 až 3 již v rámci zápisu k povinné školní docházce, resp. kdykoliv před tím, než se daná osoba stane žákem školy.

(2) Žádost zákonného zástupce o individuální vzdělávání musí obsahovat

Není určen předepsaný formát (tiskopis) žádosti, pouze obsah žádosti. Zákonný zástupce není povinen použít případný formulář žádosti vydaný ředitelem školy. Žádost však musí obsahovat náležitosti stanovené v § 37 odst. 2 a § 45 odst. 1 správního řádu.

a) jméno a příjmení, rodné číslo a místo trvalého pobytu žáka,

b) uvedení období, ročníku, popřípadě pololetí, kdy má být žák individuálně vzděláván,

c) důvody pro individuální vzdělávání žáka,

d) popis prostorového a materiálně technického zabezpečení vzdělávání a podmínek ochrany zdraví individuálně vzdělávaného žáka,

e) doklady osvědčující splnění vzdělání osoby, která bude žáka individuálně vzdělávat,

f) seznam učebnic a učebních textů, které budou ve výuce užívány, pokud nejde o učebnice uvedené v § 27 odst. 1,

Ustanovení § 27 odst. 1 školského zákona se týká učebnic a učebních textů, kterým ministerstvo udělilo schvalovací doložku a zařadilo je do seznamu učebnic a učebních textů. Seznam je zveřejněn na webových stránkách ministerstva www.msmt.cz, odkaz Vzdělávání » Základní školství » Dokumenty » Informace/ sdělení/ doporučení » Učebnice a učební texty. Učebnice uvedené v tomto seznamu jsou právními osobami vykonávajícími činnost základní školy bezplatně poskytovány žákům a na jejich poskytnutí v souladu s § 27 odst. 3 školského zákona mají nárok i žáci s povoleným individuálním vzděláváním. Proto není nutné uvádět tyto učebnice v žádosti o povolení individuálního vzdělávání a zákonný zástupce uvádí pouze seznam učebnic, které nemají schvalovací doložku.

g) další skutečnosti, které mají vliv na průběh vzdělávání žáka,

Zde může zákonný zástupce uvést jakékoliv další skutečnosti, které souvisejí se žádostí o povolení individuálního vzdělávání. Uvedou se např. zdravotní omezení mající vliv na vzdělávání nebo na průběh a podmínky zkoušek podle odstavce 4. K tomu připomínáme, že poskytovat informace o zdravotním stavu žáka je také obecnou povinností zákonného zástupce podle § 22 odst. 3 písm. c) a e) školského zákona.

h) vyjádření školského poradenského zařízení.

Jedná se o školská poradenská zařízení podle § 116 školského zákona, tedy pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogická centra, zapsaná v rejstříku škol a školských zařízení. Pro platnost vyjádření není rozhodující, které školské poradenské zařízení v ČR posouzení vydá.

(3) Ředitel školy individuální vzdělávání povolí, pokud

a) jsou dány závažné důvody pro individuální vzdělávání,

Školský zákon pojímá individuální vzdělávání jako zcela výjimečný způsob plnění povinné školní docházky. Pro povolení musí být mj. dány závažné důvody pro tento způsob vzdělávání. Závažnost důvodů pro individuální vzdělávání posuzuje výhradně ředitel příslušné školy, a to v rámci správního uvážení, které je soudně přezkoumatelné. Dle právního názoru ministerstva však není jako postačující důvod uvedení např. "rozhodnutí rodičů" a nemělo by být posuzováno jako závažný důvod, neboť každá písemná žádost zákonného zástupce o povolení individuálního vzdělávání je projevem rozhodnutí rodičů, resp. zákonných zástupců, své dítě vzdělávat individuálně. Posuzování závažnosti důvodů pro individuální vzdělávání ředitelem školy by se v případě uznání "rozhodnutí rodičů" za takový závažný důvod stalo

bezpředmětným. Úmyslem zákonodárce nepochybně nebylo vyprázdnit pojem "závažné důvody" - pokud by zákonodárce měl v úmyslu tento pojem vymezit tak široce, že by de facto každá žádost o individuální vzdělávání byla závažným důvodem, logicky by při procesu schvalování školského zákona došlo k vypuštění písmene a) v § 41 odst. 3.

Správní uvážení ředitele školy má však své zákonem stanovené meze. V souladu s § 2 odst. 4 správního řádu správní orgán dbá, aby:

- přijaté řešení bylo v souladu s veřejným zájmem a aby odpovídalo okolnostem daného případu; možnost správního uvážení tedy není prostorem pro libovůli správního orgánu, ale naopak zdánlivě volnější právní úprava poskytuje správnímu orgánu přijmout řešení, které nejvíce vyhovuje skutkovým zjištěním;
- při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly; jedná se o promítnutí obecného zákazu diskriminace a zásady rovnosti před veřejnou správou do úpravy správního řízení. Ředitel školy si musí být vědom toho, že svým rozhodnutím podle § 41 školského zákona v konkrétním případě sám vymezuje další hranice svého správního uvážení v dalších shodných nebo obdobných případech. Ustanovení § 2 odst. 4 správního řádu nepřipouští, aby ředitel školy v dalším skutkově shodném nebo podobném případě bezdůvodně rozhodl odlišným způsobem.

b) jsou zajištěny dostatečné podmínky pro individuální vzdělávání, zejména podmínky materiální a ochrany zdraví žáka,

Ředitel školy může po zahájení správního řízení o povolení individuálního vzdělávání zjistit, zda jsou splněny podmínky pro vzdělávání podle písm. b) vlastním šetřením na místě v rodině, resp. na místě, kde bude vzdělávání probíhat. Možnost uplatnit šetření na místě vyplývá z § 54 správního řádu. Ředitel školy provede ve správním řízení konkrétní důkazy vždy, je-li to nutné ke zjištění stavu věci (§ 52 správního řádu, srov. též § 3).

c) osoba, která bude žáka vzdělávat, získala alespoň střední vzdělání s maturitní zkouškou,

Prokazuje se originálem nebo ověřenou kopií příslušných vysvědčení.

d) jsou zajištěny vhodné učebnice a učební texty, podle nichž se má žák vzdělávat.

Zajištění vhodných učebnic a učebních textů může ředitel školy (nebo jím pověřený pedagog) ověřit vlastním šetřením na místě v rodině, resp. na místě, kde bude vzdělávání žáka probíhat. Jedná se buď o učebnice uvedené v seznamu učebnic podle § 27 odst. 1 školského zákona, nebo o učebnice dle seznamu předloženého zákonným zástupcem žáka v žádosti o povolení individuálního vzdělávání.

Na rozdíl od § 41 odst. 2 písm. f) školského zákona, kdy zákonný zástupce předkládá škole pouze jmenný seznam učebnic neuvedených v seznamu učebnic a učebních textů nebo prohlášení, že budou používány učebnice se schvalovací doložkou, podle § 41 odst. 3 písm. d) ověřuje ředitel školy, zda dané učebnice a učební texty jsou fakticky zajištěny.

Ředitel školy v rámci řízení o povolení individuálního vzdělávání provede posouzení učebnic, jež nemají schvalovací doložku ministerstva, podle kritérií stanovených v § 27 odst. 2 školského zákona.

(4) Individuálně vzdělávaný žák koná za každé pololetí zkoušky z příslušného učiva, a to ve škole, do níž byl přijat k plnění povinné školní docházky.

Individuálně vzdělávaný žák koná za každé pololetí zkoušky z příslušného obsahu vzdělávání, stanoveného vzdělávacím programem školy (resp. školním vzdělávacím programem) pro daný ročník. Organizaci zkoušek stanoví ředitel školy (např. komisionální zkouška, jiný vhodný způsob zkoušky např. v souvislosti se speciálními vzdělávacími potřebami žáka).

Při hodnocení individuálně vzdělávaného žáka na vysvědčení vychází ředitel školy z výsledků zkoušek. Zároveň se doporučuje dohodnout se zákonnými zástupci vedení tzv. osobního portfolia žáka. Osobní portfolio žáka obsahuje písemné, grafické, popř. jiné výsledky práce žáka vzniklé při vzdělávání. Osobní portfolio žáka by předkládal zákonný zástupce žáka před konáním zkoušky a ředitel školy může k obsahu osobního portfolia žáka přihlédnout při hodnocení žáka na vysvědčení. Doporučený obsah osobního portfolia žáka stanoví ředitel školy.

Při zkouškách může být dle rozhodnutí ředitele školy přítomen zákonný zástupce žáka, osoba vzdělávající žáka, zástupce školského poradenského zařízení, případně další osoba.

(5) Nelze-li individuálně vzdělávaného žáka hodnotit na konci příslušného pololetí, určí ředitel školy pro jeho hodnocení náhradní termín, a to tak, aby hodnocení bylo provedeno nejpozději do dvou měsíců po skončení pololetí.

V případě, kdy zákonný zástupce žáka opakovaně omlouvá žáka z termínu zkoušky, může ředitel školy požádat o potvrzení důvodu nepřítomnosti od registrujícího lékaře pro děti a dorost, případně si vyžádat jiné úřední potvrzení, a to za podmínek stanovených ve školním řádu školy (viz § 50 odst. 1 školského zákona).

(6) Pokud má zákonný zástupce pochybnosti o správnosti hodnocení žáka, může do 8 dnů od konání zkoušek písemně požádat ředitele školy o přezkoušení žáka; byl-li zkoušejícím žáka ředitel školy, krajský úřad. Pokud ředitel školy nebo krajský úřad žádosti vyhoví, nařídí komisionální přezkoušení žáka.

Při komisionálním přezkoušení se doporučuje postupovat podle § 22 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 Sb. Připomínáme, že na rozdíl od přezkoušení podle § 52 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. zde není na přezkoušení zákonný nárok. Ředitel školy, popřípadě krajský úřad proto nemusí žádosti o přezkoušení vyhovět.

(7) Ředitel školy zruší povolení individuálního vzdělávání

Rozhodnutí o zrušení individuálního vzdělávání je rozhodnutí správní (§ 165 odst. 2 písm. I školského zákona), na které se v plném rozsahu vztahuje správní řád. Ředitel školy rozhoduje z důvodů uvedených v § 41 odst. 7 školského zákona.

a) pokud nejsou zajištěny dostatečné podmínky ke vzdělávání, zejména podmínky materiální, personální a ochrany zdraví žáka,

V případě, že ředitel školy získá závažnou informaci o tom, že nejsou zajištěny dostatečné podmínky ke vzdělávání, zejména podmínky materiální, personální a ochrany zdraví žáka v souladu s vydaným rozhodnutím o povolení individuálního vzdělávání, zahájí řízení o ukončení individuálního vzdělávání. Ředitel školy může po

zahájení řízení o ukončení individuálního vzdělávání provést vlastní šetření na místě v rodině, resp. na místě, kde vzdělávání probíhá (podle § 54 správního řádu).

Na základě výsledku šetření ředitel školy rozhodne buď o zastavení řízení (pokud jsou podmínky dostatečné), nebo o zrušení povolení individuálního vzdělávání (pokud nejsou podmínky dostatečné). V odůvodněných případech se doporučuje určit zákonným zástupcům přiměřenou lhůtu k nápravě.

Při zjišťování podmínek šetřením na místě spolupracuje ředitel školy s orgány péče o dítě.

b) pokud zákonný zástupce neplní podmínky individuálního vzdělávání stanovené tímto zákonem,

Jedná se např. o požadované vzdělání osoby, která žáka vzdělává, zajištění vhodných učebnic a učebních textů apod.

c) pokud žák na konci druhého pololetí příslušného školního roku neprospěl,

Pojem „konec druhého pololetí“ je použit v obdobném kontextu jako v § 52 odst. 1 a 3 školského zákona a vztahuje se i na hodnocení v případném náhradním termínu nebo v opravné zkoušce.

d) nelze-li žáka hodnotit způsobem uvedeným v odstavcích 4 a 5, nebo

Toto ustanovení zahrnuje i případ, kdy žáka nelze hodnotit na konci 1. nebo 2. pololetí, a to ani v náhradním termínu podle odst. 5.

e) na žádost zákonného zástupce žáka.

Na žádost zákonného zástupce žáka zruší ředitel školy povolení individuálního vzdělávání bez zbytečného odkladu (viz § 71 odst. 3 správního řádu).

(8) Ředitel školy rozhodne o zrušení individuálního vzdělávání žáka nejpozději do 30 dnů od zahájení řízení a zároveň zařadí žáka do příslušného ročníku základní školy. Odvolání proti rozhodnutí ředitele školy o zrušení individuálního vzdělávání žáka nemá odkladný účinek.

Žák zahajuje pravidelnou školní docházku první vyučovací den následující po zrušení individuálního vzdělávání.

V souladu s § 74 odst. 1 správního řádu má odnětí odkladného účinku odvolání proti rozhodnutí za následek předběžnou vykonatelnost rozhodnutí. To znamená, že právní účinky rozhodnutí, kterými jsou v daném případě zrušení individuálního vzdělávání a vznik povinnosti žáka plnit povinnou školní docházku v dané škole běžným způsobem, nastávají již dnem jeho oznámení účastníkům řízení (§ 72 správního řádu), nikoliv až dnem právní moci. Právní moci nabývá rozhodnutí v okamžiku, kdy se proti rozhodnutí již nelze odvolat (například marným uplynutím lhůty pro odvolání nebo je podané odvolání odvolacím orgánem zamítnuto).

(9) Výdaje spojené s individuálním vzděláváním hradí zákonný zástupce žáka, s výjimkou učebnic a základních školních potřeb podle § 27 odst. 3 a 6, speciálních učebnic a speciálních didaktických a kompenzačních učebních pomůcek podle § 16 odst. 7 a výdajů na činnost školy, do níž byl žák přijat k plnění povinné školní docházky.

Uvedené učebnice, školní potřeby a pomůcky poskytuje škola žákovi v množství, druhu, typu a kvalitě, jako by mu poskytla při pravidelné školní docházce.

Další informace a doporučení

Doporučuje se dohodnout se zákonným zástupcem žáka konzultace ve škole, alespoň dvakrát za každé pololetí.

Žák má podle § 122 odst. 2 školského zákona nárok na školní stravování pouze po dobu svého pobytu ve škole. Individuálně vzdělávaný žák proto nemá nárok na školní stravování.

V souladu s § 9 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, může být účastníkem činnosti školní družiny žák základní školy, tedy i žák individuálně vzdělávaný. Na zájmové vzdělávání ve školní družině však obecně není právní nárok.

Povinnosti podle § 22 odst. 3 školského zákona se vztahují také na zákonného zástupce individuálně vzdělávaného žáka, s výjimkami vyplývajícími z povahy individuálního vzdělávání.

Mgr. Dana Kuchtová, v.r.
ministryně